

3.03.2016 W związku z zapytaniami internatów dot. uprawnień obywatela podczas przeszukania, w kontekście gromadzenia przez IPN materiałów z informacjami organów bezpieczeństwa z okresu PRL-u – publikujemy opinię prawną w tej sprawie.

Zgodnie z art. 50 Konstytucji RP przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu, może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony. Rozwinięcie tego przepisu znalazło się w kodeksie postępowania karnego.

Przepis art. 219 k.p.k. wskazuje, że przeprowadzenie przeszukania możliwe jest jedynie w celu:

- wykrycia, zatrzymania lub przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej,
- znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie,
- znalezienia rzeczy podlegających zajęciu.

Przesłanką przeszukania mieszkania jest uzasadnione przypuszczenie, że osoba lub rzeczy podlegające zatrzymaniu znajdują się w miejscu przeszukania. Podstawę do wnioskowania o zasadności przeszukania muszą stanowić informacje uzyskane w toku procesu karnego i udokumentowane zgodnie z regułami procesowymi. W większości przypadków przeszukanie będzie następstwem innych czynności wykonanych w danej sprawie.

W niektórych przypadkach przeszukanie może być pierwszą czynnością rozpoczynającą postępowanie. Musi być ono jednak oparte na źródłach mogących stanowić źródła dowodowe w postępowaniu.

Przeszukanie może być dokonane przez prokuratora, albo na polecenie sądu lub prokuratora przez Policję lub inny organ. Uprawnienie innych organów do dokonywania przeszukania musi wynikać z ustawy. Może to być na przykład Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straż Graniczna czy Żandarmeria Wojskowa.

Przeszukanie zamieszkałych pomieszczeń może być dokonane w porze nocnej tylko w przypadkach nie cierpiących zwłoki. Pora nocna to czas od godziny 22 do godziny 6. W przypadku niezakończenia przeszukania przed godziną 22 może być ono kontynuowane w porze nocnej.

Osobę, u której ma nastąpić przeszukanie, należy przed rozpoczęciem czynności zawiadomić o jej celu i wezwać do wydania poszukiwanych przedmiotów. Obowiązkiem organu jest okazanie osobie, u której przeszukanie ma być przeprowadzone, postanowienia sądu lub prokuratora zezwalającego na przeprowadzenie tej czynności oraz przekazanie odpisu tego postanowienia.

Osoba ta ma prawo być obecna przy przeszukaniu. Osoba ta może wskazać jedną osobę, która może być obecna w trakcie przeszukania. Może to być adwokat lub radca prawny. Przeszukanie w takim przypadku powinno rozpocząć się po stawieniu się osoby wskazanej.

W przypadku stwierdzenia przedmiotów, które były celem przeszukania organ przeprowadzający przeszukanie powinien dokonać ich oględzin, sporządzić spis i opis, a następnie przedmioty te zabrać na przechowanie. Spis powinien być sporządzony w miejscu znalezienia tych przedmiotów i przed ich zabraniem od osoby, u której dokonano przeszukania. W przypadku dokonania zatrzymania rzeczy, osoba, u której dokonano przeszukania powinna otrzymać kopie protokołu zatrzymania, w którym powinny być spisane wszystkie zatrzymane rzeczy.

Zgodnie z art. 143 k.p.k. przeszukanie wymaga spisania protokołu przez organ go dokonujący. Protokół zatrzymania rzeczy lub przeszukania powinien zawierać oznaczenie sprawy, z którą zatrzymanie rzeczy lub przeszukanie ma związek, oraz podanie dokładnej godziny rozpoczęcia i zakończenia czynności, dokładną listę zatrzymanych rzeczy i w miarę potrzeby ich opis, a nadto wskazanie polecenia sądu lub prokuratora. Protokół z czynności przeszukania powinien zawierać również listę osób uczestniczących w przeszukaniu.

Na postanowienie sądu lub prokuratora, osobie, u której dokonano przeszukania lub zatrzymania rzeczy przysługuje zażalenie do sądu rejonowego właściwego dla miejsc przeszukania.

Zgodnie z art. 25 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, celem Instytutu Pamięci Narodowej jest ewidencjonowanie, gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie, zabezpieczenie, udostępnianie i publikowanie dokumentów organów bezpieczeństwa państwa, wytworzonych oraz gromadzonych od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r., a także organów bezpieczeństwa Trzeciej Rzeszy Niemieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Na podstawie art. 28 ust. 1 wspomnianej ustawy, osoby posiadające materiały zawierające informacje z zakresu działania Instytutu Pamięci, są zobowiązane wydać je bezzwłocznie Prezesowi Instytutu Pamięci. Ustawa przewiduje sankcje związane z niszczeniem, ukrywaniem, uszkodzaniem, usuwaniem lub zmienianiem ich zapisu.

Kara jaka została przewidziana przez ustawę, to kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

3 marca 2016 r.